

Paradigma cosmopolită: o introducere (The cosmopolite paradigm: an introduction)

Ciprian Nițu, *Cosmopolitismul. Către o nouă paradigmă în teoria politică*, Editura Adenium, Iași, 2014

Construită pe o ireproșabilă structură științifică și metodologică, lucrarea tânărului politolog timișorean Ciprian Nițu propune o re-examinare de anvergură a mănunchiului de teorii politice reunite generic sub numele de cosmopolitism. Pentru a demara acest proces analitic, autorul începe cu reconsiderarea conceptului de paradigmă propus de Thomas Kuhn și devenit deja clasic. În accepțiunea lui Kuhn, o paradigmă reprezintă o teorie care se impune lent în cadrul comunității științifice, reușind să facă față criticilor și, cel puțin pentru o perioadă, să își probeze validitatea.

Cu timpul, paradigma, care pentru Kuhn se întâlnește preponderent în cadrul științelor naturale, nu socio-umane, fiind întotdeauna dominantă (hegemonică) – începe să fie contestată din diferite direcții. Dacă reușește să încorporeze aceste obiectii sau să le invalideze, paradigma supraviețuiește. În caz contrar, este înlocuită de o nouă paradigmă.

Ciprian Nițu consideră paradigma kuhniană prea „tare” pentru a fi aplicată fără ajustări în câmpul științelor socio-umane. Astfel, știința politică, cea care găzduiește conceptul de cosmopolitism, progresa prin acumulări „laterale”, nu „verticale”; nu există, cu alte cuvinte, o paradigmă dominantă în cadrul acesteia, care să îi subordoneze întreg spectrul discursiv. Dimpotrivă, știința politică beneficiază de un „statut multi-paradigmatic” (p. 29). Pe cale de consecință, fertilitatea sa științifică și metodologică este superioară științelor naturale.

Fiecare paradigmă este eșalonată pe trei nivele de analiză: principiile fundamentale, teorii, ipoteze și metodologii specifice, respectiv aplicabilitate, capacitatea paradig-

mei de a își testa cu succes ipotezele pe filieră empirică. De-a lungul lucrării, autorul demonstrează consecvent statutul de paradigmă al cosmopolitismului pornind de la primul nivel de analiză și terminând cu ultimul. Astfel, pentru nivelul întâi de analiză, principiul fundamental al cosmopolitismului rezidă în considerarea tuturor ființelor umane ca fiind egale din punct de vedere moral. La cel de-al doilea nivel de analiză, ipoteze ca autonomia individuală și responsabilitatea morală și politică globală a indivizilor, nelimitată de grupurile particulare din care fac parte – conturează un set de probleme specifice cosmopolitismului. În sfârșit, soluțiile propuse de cosmopolitism constau în instituții internaționale competente, care să ofere o mai mare consistență dreptului internațional, estompând astfel distincția conservatoare și egoistă dintre politica internă și politica externă a unui stat.

În termeni ideologici, principalul inamic al cosmopolitismului îl reprezintă realismul politic. Ambele paradigme își fac simțită prezența atât în politica internă cât și în cea externă, diferența fundamentală dintre ele fiind dată de faptul că realismul consideră că moralitatea se limitează la prima, în timp ce cosmopolitismul o înțelege ca fiind universală. Considera naiv și iresponsabil de către realism, cosmopolitismul ripostează acuzând realismul de reduționism și obstinație politică; în secolul XXI,

conflictele militare și problemele ecologice, pentru a oferi doar două exemple, nu mai reprezintă apanajul politicii de stat, ci sunt probleme realmente internaționale, a căror soluții, pentru a fi eficiente, trebuie să fie globale, nu locale.

Autorul distinge între un cosmopolitism de tip vechi, kantian în esență, bazat pe primatul republicanismului în organizarea politică, respectiv pe libera circulație a ideilor, persoanelor și mărfurilor - și un cosmopolitism de tip nou, „încercând să îmbine constrângerile comunității și autonomia individuală, loialitatea față de națiune sau grupul etnocultural și solidaritatea față de umanitate și fiecare individ în parte, indiferent de grupul căruia îi aparține” (p. 131). Noul cosmopolitism încearcă să fie o sinteză între comunitarianism, înțeles ca formă „aerisită” de conservatorism (Charles Taylor), având însă și pronunțate valențe de stânga (Michael Walzer) – și cosmopolitismul clasic, kantian, aspirând, la modul ideal, spre o „pace eternă”.

Bineînțeles, provocările teoretice și practice căruia trebuie să îi facă față noul cosmopolitism, chiar și după ce și-a dovedit calitatea de paradigmă, sunt multiple. Un efort în această direcție îl reprezintă încercarea de a dezambiguiza presupusa relație egalitate sau cel puțin de continuitate dintre cosmopolitism și neoliberalism: „în ciuda faptului că termenul «cosmopolitism» este asociat uneori cu cel de «neoliberalism» și criticat totodată

pentru pretinse culpe ce revin în realitate ultimului (cum ar fi pretenția de universalitate a valorilor promovate, occidental-centrismul, tendințele colonialiste sau promovarea globalizării economice), cosmopolitismul manifestă de fapt o puternică rezistență față de neoliberalism. Accentul pus pe interesele și nevoile grupurilor sociale marginale ale societăților «peri-

ferice», pe diversitate și solidaritate situează cosmopolitismul în raport de opoziție cu neoliberalismul” (p. 243). Pe termen lung însă, noile probleme globale ale omenirii reclamă un nou tip de politică, la rândul ei globală, neînchistată în particularități politice și culturale, fără a neglija însă aceste realități. Cosmopolitismul are toate șansele să devină acest nou tip de politică.

Emanuel COPILAȘ